

Meertaligens by bern mei in beheining

Hieltiten mear bern krije in meartalige opfieding, ek yn Nederlân. Mar dochs stiet it fermidden fan it bern dêr net altiten like posityf foaroer. Benammen âlden fan bern mei in taal- of oare steuring krije dêrtroch nochal ris tsjinstridige advizen. Dat docht bliken út ûndersyk fan Mirjam Blumenthal. Mei it boek dat se dêroer skreaun hat, hopet se de negative hâlding foar de meertaligens oer wei te nimmen: “In bern mei grutsk wêze op de talen dy’t it ken.”

De dochters fan prins Willem-Alexander en prinsesse Máxima hawwe in streekje foar tanksij harren meartalige opfieding. Mei dy wurden begjint in reportaazje fan RTL Boulevard yn 2007, dêr’t ferslach yn dien wurdt fan Amalia har earste skoaldei. Dat is tagelyks ek de begjinsêne fan de dvd ‘*Meertaligheid. Niet fout, maar feit*’, dy’t ûntwikkele waard troch Mirjam Blumenthal en Margreet Verboom fan Kentalis. Dy lit sjen dat de foardielen fan meertaligens (‘voordelen van meertaligheid’) stadichoan trochkringe ta it grutte publyk.

Mar hoe sit it mei bern dy’t staf (min hearre) of dôf binne of in steuring hawwe as autisme, ADHD of dysleksy (‘dyslexie’)? Kinne dy ek sûnder swierrichheden twa of mear talen tagelyk leare?

Neffens Mirjam Blumenthal is it anwurd ‘ja’. Mar likegoed as by bern dy’t harren normaal ûntwikkelje, binne der bern dy’t it better dogge én bern dy’t it minder goed dogge. “Minsken mei in beheining kinne opgroeie mei mear talen, mar dan op hár nivo en ôfhinklik fan de beheining.”

Fariaasje

Dat der dochs noch in protte ferkearde advizen oan âlden jûn wurde, hinget dermei gear dat wittenskiplik ûndersyk wikseljende resultaten oplevere hat. Bewiis dat in meartalige opfieding skealik wêze soe foar dy bern, is der foarearst net. En neffens Blumenthal komt dat der ek net: “As it giet om bern mei in auditive of kommunikatieve beheining is der safolle fariaasje. Oan de iene kant wat de beheining sels oanbelanget, oan de oare kant wat it taalfermidden fan dy bern oangiet.”

“As men it bygelyks oer autisme hat, dan is der gâns fariaasje yn skaaimerken fan de bern. Itselde jildt foar in taalsteuring. Faaks dat op ’en doer bekend wurdt dat it foar beskate *subkategoryen fan taalsteurings* lestich is om jin meartalich te ûntwikkeljen. Mar dan hat men ek noch it *fermidden* dat in positive ynfloed hawwe kin. Dat men sil yn de wittenskip nea in útspraak krije as: by berne mei steurings dy’t meartalich opgroeie, sit it sa en sa.”

Kasusstúdzjes

Wol binne der troch de tiid hinne saneamde kasusstúdzjes dien, wêrby’t ién of inkelde yndividuen folge waarden. Der binne suksesferhalen, mar ek gefallen bekend fan autistyske bern dy’t net goed reagearren op in nije taal. “In foarbyld is in Ingelsktalige húshâlding dy’t fan Amearika nei Nederlân ferfear. It autistyske bern past him oan it Nederlânske fermidden oan, mar de mem prate Ingelsk. Dat bern akseptearre soks net.

Oarsom kin ek: dat by in bern út in Ingelsk-Nederlânsktalige húshâlding de diagnoaze autisme steld waard. En dat de âlden om dy reden beslute om in taal minder te praten. Dat kin krekt wer in fûleindige reaksje oproppe by autistyske bern. Autistyske bern hawwe muoite mei feroarings yn de besteande situaasje. Der binne lykwols ek autistyske bern dy't sûnder lijen meartalich grut wurde.”

Skoaltaal

Mar, seit Blumenthal mei klam, sels as foar in yndividu bewiisd wurde soe dat in ientalige situaasje better is, dan is dat lang net altiten mooglik. Foar guon bern is de situaasje gewoan meartalich. As foarbyld neamt de ûndersykster migrantehúshâldings. Alden fan bern mei in beheining krije faak tsjinstridige advizen fan psychologen, bernedokters, de skoalle of it konsultaasjeburo. De ééne seit: praat jo memmetaal, de óáre: praat safolle mooglik Hollânsk (Nederlânsk). Wat goed is foar it bern, hinget fan de situaasje ôf, sa ornearret Blumenthal.

“As âlden it Hollânsk (Nederlânsk) net goed yn 'e macht hawwe, dan is it faak better om thús de memmetaal te praten. Oer it Hollânsk fan dy bern makket alleman him fakentiids o sa drok, wylst bern it Hollânsk dochs wol leare. It is wichtiger om de memmetaal goed oan te learen. Net allinnich troch dy taal thús mei it bern te praten, mar ek troch it oanbieden fan wat men skoaltaal ('schooltaal') neamt. Prate oer dingen dy't op de tillevyzje komme of oer de takomst of it ferline kin ek yn de thústaal.”

Turksk of Berbersk

Blumenthal wiist op in ûndersyk nei Turkske tiners yn Nederlân ('onderzoek naar Turkse tieners in Nederland'). Dêr docht út bliken dat de bern dy't hiel goed Turksk prate, ek goed binne yn it Hollânsk. “Mar it bliuwt in yngewikkelde kwestje”, nuansarret de ûndersykster it ferhaal. “Der binne ek ûndersiken ('onderzoeken') dy't sjen litte dat as âlden it Hollânsk net goed yn 'e macht hawwe, de bern it op skoalle minder goed dogge. Mar foar 't neiste komt dat earder troch sosjaal-ekonomyske faktors en stiet it sadwaande los fan de meartalige opfieding.”

Oarsom komt ek foar. Dat âlden de goerie krije om yn har memmetaal te praten, mar dat soks ek net goed betear. Blumenthal: “Ik ken in foarbyld fan Berbers út Marokko dy't hjir yn har jonge jierren kamen te wenjen. Dy prate allebeide folle better Hollânsk as Berbersk. En dochs krige de mem it advys dat se thús better har 'eigen taal' prate koe. Wylst it bern trije of fjouwer dagen by pake en beppe siet en dêr al genôch Berbersk oppikte om mei de famylje te kommunisearjen. Men moat it fan de situaasje ôfhingje litte wat ferstannich is.”

Gâns bern dy't meartalich grut wurde, meitsje in saneamde *stille perioade* troch. Dat betsjut dat se in hoart neat of amper wat sizze yn in taal. Yn dy tiid stiet har taalûntjouwing net stil: de bern harkje en heine in protte op, mar fiele harren noch te ûnwis om sels te praten. Dy stille perioade giet altiten fansels wer oer.

Misferstannen

Alden kinne sadwaande better de taal prate dy't se it bêste kinne. Mar ek de rie om konsekwint ién taal te praten, wiist Blumenthal fan de hân: “Yn guon situaasjes prate minsken

leaver Hollânsk, ek al is dat net har memmetaal. Yn de wachtkeamer fan de dokter bygelyks. Of as har skoalgeand bern mei allegearre Hollânske wurden thúskomt. Dan kin it hiel noflik oankomme as de mem yn dy spesifike situaasje Hollânsk werom praat.”

It is dêrom tige fan belang dat terapeuten en logopedisten (‘logopedisten’) yn ’e mande mei de âlden in advys ûntwikkelje. En dat der in ein komt oan de negative byldfoarming om de meartaligens hinne. Neffens de ûndersykster komt dy ornaris fuort út in tekoart oan kennis: “Hokkerjiers waard der ûndersyk (‘onderzoek’) dien troch de wittenskiptswinkel yn Grins. Der waard ûndersocht hoe’t de learkrêften tinke oer meartaligens. Dêrút die bliken dat se fan ûnderskate termen, lykas *stille perioade*, net op ’e hichte wiene. Sawol yn it ûnderwiis as yn de medyske hoeke ûntbrekt by in grut part fan de professionals beskate kennis. By logopedisten is de situaasje wat better, mar dêr giet it ek wolris mis.”

Oersetting út it Hollânsk wei: Sytze T. Hiemstra, 20-03-2012

Meertaligheid bij kinderen met een beperking

Steeds meer kinderen krijgen een meertalige opvoeding, ook in Nederland. Toch staat de omgeving daar nog niet altijd even positief tegenover. Vooral ouders van kinderen met een taal- of andere stoornis, krijgen daardoor nogal eens tegengestelde adviezen. Dit blijkt uit onderzoek van Mirjam Blumenthal. Met het boek dat zij hierover schreef, hoopt ze de negatieve houding ten opzichte van meertaligheid weg te nemen: “Een kind mag trots zijn op de talen die het kent.”

De dochters van prins Willem-Alexander en prinses Maxima hebben een aardig streepje voor dankzij hun meertalige opvoeding. Met deze woorden begint een reportage van RTL Boulevard in 2007, waarin verslag wordt gedaan van Amalia’s eerste schooldag. Dit is tevens de beginscène van de dvd *‘Meertaligheid. Niet fout, maar feit’*, die ontwikkeld werd door Mirjam Blumenthal en Margreet Verboom van Kentalis. Het laat zien dat de voordelen van meertaligheid langzaam doordringen tot het grote publiek.

Maar hoe zit het met kinderen die een stoornis hebben als slechthorendheid of doofheid, autisme, ADHD of dyslexie? Kunnen zij ook zonder problemen twee of meer talen tegelijk leren?

Volgens Mirjam Blumenthal is het antwoord ‘ja’. Maar net als bij kinderen die zich normaal ontwikkelen, zijn er kinderen die het beter doen én kinderen die het minder goed doen. “Mensen met een beperking kunnen opgroeien met meerdere talen, maar dan op hún niveau en afhankelijk van de beperking.”

Variatie

Dat er toch nog veel foute adviezen worden gegeven aan ouders, hangt ermee samen dat wetenschappelijk onderzoek wisselende resultaten heeft opgeleverd. Bewijs dat een meertalige opvoeding voor deze kinderen schadelijk zou zijn, is er voorlopig niet. En volgens Blumenthal komt dat er ook niet: “Als het gaat om kinderen met een auditieve of communicatieve beperking is er zoveel variatie. Enerzijds wat betreft de beperking zelf, anderzijds wat betreft de taalomgeving van die kinderen.”

“Als je het bijvoorbeeld over autisme hebt, dan is er heel veel variatie in kenmerken van kinderen. Hetzelfde geldt voor een taalstoornis. Misschien dat op den duur bekend wordt dat het voor bepaalde subcategorieën van taalstoornissen moeilijk is om zich meertalig te ontwikkelen. Maar dan heb je ook nog de omgeving die een positieve invloed uit kan oefenen. Je zult in de wetenschap dus nooit een uitspraak krijgen als: bij kinderen met stoornissen die meertalig opgroeien zit het zo en zo.”

Casusstudies

Wel zijn er door de tijd heen zogenaamde casusstudies gedaan, waarbij één of enkele individuen werden gevolgd. Er zijn succesverhalen, maar ook zijn er gevallen bekend van autistische kinderen die niet goed reageerden op een nieuwe taal. "Een voorbeeld is een Engelstalig gezin dat van Amerika naar Nederland verhuist. Het autistische kind past zich aan de Nederlandse omgeving aan, maar de moeder blijft Engels praten. Dat kind accepteert dat niet.

Het omgekeerde kan ook gebeuren: dat bij een kind in een Engels-Nederlandstalig gezin de diagnose wordt gesteld van autisme. En dat de ouders om die reden besluiten om een taal minder te spreken. Dat kan juist ook een heftige reactie oproepen bij autistische kinderen. Autistische kinderen hebben vooral moeite met wijzigingen in de bestaande situatie. Er zijn zeker ook autistische kinderen die moeiteloos meertalig opgroeien."

Schooltaal

Maar, benadrukt Blumenthal, zelfs als voor een individu bewezen zou zijn dat een eentalige situatie beter zou zijn, dan nog is dat niet altijd haalbaar. Voor sommige kinderen is de situatie gewoon meertalig. Als voorbeeld noemt de onderzoekster migrantengezinnen. Ouders van kinderen met een beperking krijgen vaak tegengestelde adviezen van psychologen, kinderartsen, de school of het consultatiebureau. De één zegt: spreek je moedertaal, de ander: spreek zo veel mogelijk Nederlands. Wat goed is voor het kind, is per situatie verschillend, legt Blumenthal uit.

“Als ouders het Nederlands niet goed beheersen, is het vaak beter om thuis de moedertaal te blijven spreken. Over het Nederlands van die kinderen maakt iedereen zich vaak vreselijk zorgen, terwijl kinderen het Nederlands toch wel mee krijgen. Belangrijker is het om de moedertaal goed aan te leren. Niet alleen door thuis met het kind in die taal te praten, maar ook door het aanbieden van wat je noemt schooltaal. Praten over dingen die op televisie komen of over de toekomst of het verleden kan ook in de thuistaal.”

Turks en Berbers

Blumenthal wijst op een onderzoek naar Turkse tieners in Nederland. Daaruit blijkt dat de kinderen die heel goed Turks spreken, ook goed zijn in het Nederlands. “Maar het blijft een ingewikkelde kwestie”, nuanceert de onderzoekster het verhaal: “Er zijn ook onderzoeken die laten zien dat als ouders het Nederlands niet goed beheersen, de kinderen het slechter doen op school. Maar waarschijnlijk komt dat eerder door sociaal-economische factoren en staat het dus los van de meertalige opvoeding.”

Ook het tegenovergestelde komt voor. Dat ouders het advies krijgen om hun moedertaal te blijven spreken, maar dat ook dat niet goed uitpakt. Blumenthal: “Ik ken een voorbeeld van

Berbers uit Marokko, die hier op jonge leeftijd zijn komen wonen. Die spreken allebei veel beter Nederlands dan Berbers. En toch kreeg de moeder het advies dat ze thuis beter haar ‘eigen taal’ kon spreken. Terwijl hun kind drie of vier dagen bij opa en oma zat, en daar al genoeg Berbers oppikte om met de familie te communiceren. Je moet per situatie kijken wat verstandig is.”

Veel kinderen die meertalig opgroeien, maken een zogenaamde *stille periode* door. Dat houdt in dat ze gedurende een periode weinig tot niets zeggen in een taal. In deze periode staat hun taalontwikkeling niet stil: de kinderen luisteren en pikken veel op, maar voelen zich nog onzeker om zelf te praten. De stille periode gaat altijd vanzelf weer over.

Misverstanden

Ouders kunnen dus beter de taal spreken die zij het best beheersen. Maar ook het advies om consequent één taal te spreken, wijst Blumenthal van de hand: “In sommige situaties spreken mensen gewoon liever Nederlands, ook al is dat niet hun moedertaal. In de wachtkamer bij de dokter bijvoorbeeld. Of als hun schoolgaande kind met allemaal Nederlandse woorden thuiskomt. Dan kan het best prettig zijn als de moeder in die specifieke situatie Nederlands terugpraat.”

Het is daarom belangrijk dat therapeuten en logopedisten een advies ontwikkelen in samenspraak met de ouders. En dat er een eind komt aan de negatieve beeldvorming rondom meertaligheid. Volgens de onderzoekster komt die veelal voort uit een gebrek aan kennis: “Een aantal jaar geleden werd onderzoek gedaan door de wetenschapswinkel in Groningen. Er werd onderzocht hoe de leerkrachten denken over meertaligheid. Daaruit bleek dat ze van allerlei termen, zoals *stille periode*, niet op de hoogte waren. Zowel vanuit het onderwijs als vanuit medische hoek ontbreekt bij een belangrijk deel van de professionals bepaalde kennis. Bij logopedisten wat minder, maar ook daar gaat het wel eens fout.”